

39 Odrodzenie się Polski w 1918 r.

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej.

Uczeń:

- 1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej (od deklaracji Rady Regencyjnej z 7 października 1918 roku do małej konstytucji z 1919 roku);
- 2) charakteryzuje genezę powstania wielkopolskiego 1918–1919 oraz jego znaczenie dla odrodzenia się państwa polskiego i obrony jego niepodległości w 1920 roku;
- 3) przedstawia postanowienia konferencji pokojowej w Paryżu dotyczące Polski.

Aktualne brzmienie punktów podstawy programowej z 2024 r.:

- 1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej;
- 2) przedstawia postanowienia konferencji pokojowej w Paryżu dotyczące Polski;
- 3) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy z Niemcami z uwzględnieniem powstania wielkopolskiego, powstań śląskich i plebiscytów.

CZAS ZAJĘĆ

1 godzina lekcyjna

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 5 XI 1916, X 1918, 1 XI 1918, 7 XI 1918, 10 XI 1918, 11 XI 1918, 14 XI 1918, 17 XI 1918, 22 XI 1918, 27 XII 1918
- postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego, Wandy Gertz, Marii Wittek, Aleksandry Szczerbińskiej, Józefa Świerzyńskiego, Jędrzeja Moraczewskiego, Ignacego Jana Paderewskiego, Józefa Dowbora-Muśnickiego

ROZUMIE

- pojęcia: Rada Regencyjna, Komitet Narodowy Polski, Rada Narodowa Księstwa Cieszyńskiego, Polska Komisja Likwidacyjna, Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej, Tymczasowy Naczelnik Państwa, powstanie wielkopolskie, Naczelna Rada Ludowa

POTRAFI

- scharakteryzować główne ośrodki polskiej władzy przed 11 listopada 1918 r.
- omówić projekty reform społecznych zaproponowane przez Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej
- przedstawić rolę Józefa Piłsudskiego w procesie odbudowy państwowości
- scharakteryzować główne reformy rządu Jędrzeja Moraczewskiego
- opisać genezę, przebieg i następstwa powstania wielkopolskiego

I. WPROWADZENIE

Prosimy uczniów o przypomnienie:

- ▶ Jak zakończyła się Wielka Wojna (które państwa znalazły się w obozie zwycięzców, a które w obozie pokonanych)?
- ▶ Jaką rolę w I wojnie światowej odegrali polscy żołnierze?
- ▶ Jak zmieniła się mapa Europy po Wielkiej Wojnie?
- ▶ Czy zwycięstwo państw ententy mogło rozbudzić nadzieje niepodległościowe Polaków?

Wyjaśniamy, że choć powszechnie za moment odzyskania niepodległości przez Polskę uznaje się dzień 11 listopada 1918 r., to jednak data to ma bardziej wymiar symboliczny niż rzeczywisty. Odradzanie się państwa polskiego było procesem, który został zapoczątkowany jeszcze przed zawarciem rozejmu ententy z Niemcami, a zakończył się w latach dwudziestych. Zapowiadamy, że na dzisiejszej lekcji uczniowie dowiedzą się, w jakich okolicznościach doszło do odrodzenia się państwa polskiego. Podajemy temat.

II. ROZWINIĘCIE

Mówimy, że odzyskanie niepodległości nie byłoby możliwe, gdyby nie zaangażowanie wielu osób – mimo ich odmiennych poglądów politycznych – m.in. Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Wojciecha Korfańskiego, Wincentego Witosa czy Ignacego Daszyńskiego. Warto przy tym zwrócić uwagę na nie mniejszy wkład kobiet, np. Wandy Gertz, Marii Wittek i Aleksandry Szczerbińskiej.

Podkreślamy, że proces odbudowy państwa rozpoczął się jeszcze przed 11 listopada 1918 r., a jednym z jego elementów było kształtowanie się polskich ośrodków władzy.

Prosimy uczniów o przeczytanie podrozdziału *Powstawanie polskich ośrodków władzy* (s. 424–426) i wykonanie zadania 1 w kartach pracy. ▶ Po uzupełnieniu tabeli wybrani uczniowie omawiają poszczególne ośrodki władzy, odczytując swoje odpowiedzi na forum klasy.

Mówimy, że polskie ośrodki władzy były namiastkami pierwszych władz państwowych, jednak każdy z nich działał w innym miejscu oraz miał niekiedy odmienne postulaty społeczne czy gospodarcze. Pogodzić te sprzeczności udało się dopiero dzięki staraniom Józefa Piłsudskiego, który po przyjeździe do Warszawy objął władzę. Uczniowie zapoznają się z treścią tekstu źródłowego (m4, s.427) i udzielają odpowiedzi do polecenia 2 (s. 426).

Możemy zadać dodatkowe pytania:

- ▶ Jak sądzicie, jak postrzegany był Piłsudski przez państwa ententy?
- ▶ Czy popieranie przez Piłsudskiego państw centralnych w pierwszej fazie Wielkiej Wojny mogło mieć na to wpływ?

Następnie zwracamy uwagę na powołanie rządu Moraczewskiego, który był pierwszym polskim centralnym ośrodkiem władzy. Jednak nie wszystkie państwa go uznawały. Ententa uważała, że legalne polskie władze reprezentuje Komitet Narodowy Polski.

Następnie dzielimy klasę na cztery grupy, rozdajemy instrukcje ▶ i udostępniamy linki do stron internetowych. ▶

Grupa I

Jesteście dziennikarzami obserwującymi działalność rządu Jędrzeja Moraczewskiego. Macie napisać krótki tekst publicystyczny. Zaprezentujcie w nim cele, jakie postawił sobie rząd Moraczewskiego, jego sukcesy oraz porażki i problemy, z jakimi się mierzył. Skorzystajcie z podręcznika (pierwszy akapit na s. 428, podrozdział *Pierwsze władze odrodzonej Rzeczypospolitej*) oraz artykułu dostępnego w Internecie *100 lat temu powołano pierwszy rząd II RP* autorstwa Michała Szukały.

Grupa II

Jesteście dziennikarzami obserwującymi działalność Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu. Macie napisać krótki tekst publicystyczny. Zaprezentujcie w nim cele KNP, główne kierunki działań oraz stosunek do rządu Moraczewskiego. Skorzystajcie z podręcznika (drugi akapit na s. 428, podrozdział *Pierwsze władze odrodzonej Rzeczypospolitej*) oraz artykułu dostępnego w Internecie *Komitet Narodowy Polski*.

Grupa III

Jesteście dziennikarzami obserwującymi działalność rządu Jędrzeja Moraczewskiego. Macie napisać krótki tekst publicystyczny. Zaprezentujcie w nim cele, jakie postawił sobie rząd Moraczewskiego, jego sukcesy oraz porażki i problemy, z jakimi się mierzył. Skorzystajcie z podręcznika (pierwszy akapit na s. 428, podrozdział *Pierwsze władze odrodzonej Rzeczypospolitej*) oraz artykułu dostępnego w Internecie *100 lat temu powołano pierwszy rząd II RP* autorstwa Michała Szukały.

Grupa IV

Jesteście dziennikarzami obserwującymi działalność Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu. Macie napisać krótki tekst publicystyczny. Zaprezentujcie w nim cele KNP, główne kierunki działań oraz stosunek do rządu Moraczewskiego. Skorzystajcie z podręcznika (drugi akapit na s. 428, podrozdział *Pierwsze władze odrodzonej Rzeczypospolitej*) oraz artykułu dostępnego w Internecie *Komitet Narodowy Polski*.

Po wykonaniu zadania zespoły odczytują swoje teksty. Pozostali uczniowie uzupełniają na ich podstawie schematy w zadaniu 2 w kartach pracy.

Zadajemy pytania uzupełniające:

- ▶ Jak sądzą, do czego mogła prowadzić specyficzna sytuacja dwuwładzy – Piłsudskiego w Warszawie i Dmowskiego w Paryżu?
- ▶ Co, waszym zdaniem, powinni zrobić w tej sytuacji Józef Piłsudski i Roman Dmowski?

Mówimy o porozumieniu pomiędzy Piłsudskim a Dmowskim.

Dzielimy klasę na trzy grupy, rozdajemy instrukcje ▶ i udostępniamy linki do stron internetowych. ▶

Grupa I

Przeczytajcie uważnie pierwszy akapit podrozdziału *Powstanie wielkopolskie* (s. 428) oraz artykuł *Powstanie wielkopolskie – jedyna tak duża udana polska insurekcja*, a następnie uzupełnijcie pierwszą kolumnę tabeli (*Przyczyny*) w zadaniu 3 w karcie pracy.

Grupa II

Przeczytajcie uważnie drugi akapit podrozdziału *Powstanie wielkopolskie* (s. 428–429) oraz zapoznajcie się z kalendarium najważniejszych wydarzeń powstania na stronie Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego 1918–1919, a następnie uzupełnijcie drugą kolumnę tabeli (*Przebieg*) w zadaniu 3 w karcie pracy.

Grupa III

Przeczytajcie uważnie trzeci i czwarty akapit podrozdziału *Powstanie wielkopolskie* (s. 429–430) oraz zapoznajcie się z treścią artykułu *Skutki powstania wielkopolskiego*, a następnie uzupełnijcie trzecią kolumnę tabeli (*Skutki*) w zadaniu 3 w karcie pracy.

Sprawdzamy wspólnie odpowiedzi, a uczniowie uzupełniają pozostałe części tabeli.

Mówimy, że powstanie wielkopolskie stanowi fenomen w historii Polski. Do dziś uznawane jest za jedyny polski zryw niepodległościowy, który zakończył się sukcesem.

III. PODSUMOWANIE

Wspominamy o tym, że w styczniu 1919 r. Paderewski został premierem. Przypominamy najważniejsze etapy odradzania się Polski. Wspólnie z uczniami zapisujemy je na tablicy.

METODY KONTROLI

Prosimy o wykonanie poleceń 1 i 3 z podsumowania w podręczniku (s. 431).